

УДК 821.111+161.2 Монтеґю, Вовк

О. О. Смольницькакандидат філософських наук,
старший науковий співробітник відділу української філології
Науково-дослідного інституту українознавства
Міністерства освіти і науки України**ЛУНАРНА СИМВОЛІКА У ВІРШІ «A HYMN TO THE MOON»:
ЛЕДІ МЕРІ ВОРТЛІ МОНТЕґЮ І ВИБРАНИХ ПОЕЗІЯХ
ВІРИ ВОВК: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ
У ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ АСПЕКТІ**

У статті здійснено спробу компаративного аналізу спільних лунарних мотивів у жінок, позначених активною життєвою позицією, письменниць та культуртрегерів – британської авторки леді Мері Вортлі Монтеґю та сучасної української письменниці у Бразилії Віри Вовк. Матеріалом аналізу є оригінал вірша Монтеґю, пропонується тезаурусний аспект поезій англійської та української авторок.

Ключові слова: переклад, символіка, компаративістика, міф, лунарний, Місяць, ніч, оніризм, британський, бразильський, латиноамериканський.

Постановка проблеми. «Жіноче письмо», фемінінна поезія, яка змістовно ширша за гендерний аспект, постає у колі українських та зарубіжних студій, проте для повнішого розуміння складних текстів необхідно враховувати загальносвітовий контекст. З огляду на це елітарна поезія вимагає різнобічного аналізу: лінгвістичного, поетологічного, компаративного, біографічного, культурологічного, гендерного, юнгіанського тощо. Також для усвідомлення різниці у гендерних моделях (наприклад, фемінітивах), ужитих у віршах, необхідно здійснювати порівняльний аналіз лексем оригіналу і перекладу. Таким чином, здобутки перекладознавства також повинні залучатися під час дослідження тексту чи текстів. Вітчизняне перекладознавство, теоретичне і практичне, так само як і художній переклад як явище, постійно формується, вимагаючи розширення орієнтирів, звернення до корпусу нових текстів. Відповідно, шар важливої для англійської класики поезії – наприклад, XVII – XVIII ст. – досі лишається terra incognita для української культури, якщо не згадувати конгеніальних перекладів В. Коптілова, Олени О'Лір, М. Стріхи та ін. Елітарність, перехід бароковості у класицизм, філософський підтекст, спільні з українською традицією поетичні та історичні принципи – все це

вимагає ретельного прочитання. Враховуючи ці проблеми, до уваги пропонується експериментальне зіставлення вибраних поезій двох письменниць, відомих своєю дипломатичною і культуртрегерською діяльністю, провідниць рідної культури в іншому світі (вже відомі вітчизняні компаративні студії про західних та східних поетес і державних діячок доби Відродження і бароко: [9; 12]; порівняння творчості британських і орієнтальних поетів, державних діячів: [13; 14]). Це **леді Мері Вортлі Монтеґю** (Монтаґю, Lady Mary Wortley Montagu, 1689–1762 pp.), авторка поезій, прози та «Турецьких листів» (“Turkish Embassy Letters”), цінних як перше європейське жіноче свідчення про Схід (докладніша біографічна довідка нижче) і **Віра Вовк** (автонім Віра Лідія Катерина Селянська, Віра Остапівна Селянська, Wira Selanski, 1926 р. н., Борислав, із 1939 р. в еміграції: Німеччина, Чехія, з 1952 р. – Ріо-де-Жанейро), поетеса, прозаїк, драматург, перекладачка, науковець, літературний критик, музиколог, художниця, композиторка, громадська і культурна діячка, лауреатка численних державних премій.

Поезія В. Вовк порівнювалась із творами Емми Андієвської (І. Жодані), Патриції Килини (Ольга Смольницька), тобто колегами за Нью-Йоркською групою (НЙГ), або комплексно відповідно до основного ядра НЙГ (О. Астаф'єв [1; 2], Т. Карабович та ін.), також із текстами

І. Франка (О. Смольницька) та ін., але британський дискурс не був задіяний. Відповідно, тексти леді Монтеґю і В. Вовк ще не порівнювалися, хоча ця спроба становить інтерес не лише складністю символіки, а й тим, що змальовуваний міф чи символ і у леді Монтеґю, і у В. Вовк часто виводиться з безпосереднього власного досвіду, важливу роль у якому відіграють мандри. Реальність осмислюється як міф, міф – квінтесенція реальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В англійському дискурсі леді Монтеґю досить відома у дослідженнях з історії літератури, британської історії (посольська місія у Туреччині, Оттоманська Порта), поезії, а також медицини. Енциклопедія «Британніка» називає леді Монтеґю «найбільш колоритною англійською жінкою свого часу та яскраво-талановитою і різнобічною письменницею» (тут і далі переклад з англійської мій. – О.С.) [19]. Проте в українській науці та мистецтві ця персоналія досі не відкрита, попри неординарність її біографії і творчості, а також можливість історико-літературних паралелей, зокрема в гендерному аспекті. Натомість В. Вовк відкрита в Україні (Н. Анісімова, О. Астаф'єв [1; 2], О. Бровко, Ю. Григорчук, М. Гримич, А. Дрозда, І. Жодані, І. Калинець, М. Коцюбинська, С. Майданська, В. Мацько, С. Ожарівська, Т. Остапчук, В. Просалова, Л. Тарнашинська, В. Шевчук та ін.), США (Б. Бойчук, Л. Залеська Онишкевич), Польщі (Т. Карабович [18]) та ін. (вичерпна бібліографія на цю тему наведена у монографії: [5, с. 334–346]). Проте наведений перелік досліджень не претендує на вичерпність з огляду на створення В. Вовк нових текстів, а також особливий стиль авторки, позначений імпліцитним характером, своєрідним «принципом айсберга». На перший план у творах В. Вовк виступають архетипи, символи, міфологеми, міфема, алюзії. Взаємозв'язок багатьох текстів цієї письменниці (зокрема, поетичних і прозових, поетичних і драматичних тощо) вимагає комплексного аналізу, а також контекстуального підходу. В. Вовк часто орієнтується на міфи різних народів, але пов'язує міф із сучасністю, пропонуючи магічний реалізм, міфологізм, неоміфологізм. Осмислення творчості В. Вовк викладено авторкою статті у понад 30-ти одноосібних публікаціях, тому варто зосередитися на обраній специфіці.

Мета статті – розглянути спільну лунарну (люнарну) символіку у вірші леді Монтеґю «A Hymn to the Moon» (1758 р.) і конкретних поезій

В. Вовк, де наявне змальовання цієї проблеми. Відповідно, мета передбачає такі завдання:

1) дослідити біографічний та культуртрегерський аспекти в обох письменниць як умови формування творчої індивідуальності;

2) здійснити лінгвістичний, порівняльний, міфологічний, перекладознавчий аналіз творів, запропонувавши свій поетичний переклад вірша леді Монтеґю;

3) порівняти античний (у леді Монтеґю) та український і латиноамериканський (у В. Вовк) принципи змальовання ночі та символіки Місяця, а також дотичні образи-символи сну та видіння.

Виклад основного матеріалу. Біографічний і культуртрегерський аспекти.

1) **Леді Монтеґю:** англійська письменниця, мандрівниця. Походила з дуже освіченої герцогської родини П'єрпонт (Pierperont). Дружина посла Британської імперії в Османській імперії. Текстова спадщина леді Монтеґю – поезії та корпус уже згадуваних виданих «Турецьких листів» (“Turkish Embassy Letters”). Епістолярій вела англійською та французькою мовами. Відомий портрет у турецькому вбранні. Географія мандрів подружжя Монтеґю була широка: Франція (Париж), Німеччина, Голландія, Італія (як осередок мистецтв, чий вплив на англійську культуру був великим), Австрія (Відень), Швейцарія (звідки леді Монтеґю привезла ідеї Руссо), власне Туреччина (Істанбул тощо), Белград (тоді у складі Османської імперії), та ін. Прикметно, що леді Монтеґю відкривала країни, тоді мало знані європейцям. Вона виявила мотивацію і здібності до вивчення неєвропейських мов, зазначаючи, наприклад, у листі до Александера Поупа (1717 р.): «Я справді вірю, що мені слід навчитися читати арабською, якщо я лишатимуся тут [у Белграді. – О.С.] кілька місяців» [20, р. 249]. Цей коментар показовий, бо арабську мову знали й активно вживали елітарні кола, з якими спілкувалася пара Монтеґю; також Леді Монтеґю писала про те, що досліджувала «деякі перські казки» (або взагалі прозу, наприклад, історії чи новели, бо в оригіналі: “some of the Persian tales”) [20, р. 249] як рідкісну, потрібну для роботи книгу, або що власник житла в Адріанополі, дуже освічений Achmet Bey, який надав парі прихисток у зруйнованому битвою місті на германському фронті, навіть спочатку вважав, що леді Монтеґю розуміє перську мову, і пояснював гості принципи арабської поезії, котра, «як я спостерегла, твориться не такою кількістю складів, що у нас, переважно

альтернансом, а дуже мелодійним звучанням» [20, р. 249]. Леді Монтеґю позиціонувала себе як дипломат. Вона згадувала дебати з приводу різного розуміння звичаїв і свободи жінок. З Османської імперії леді Монтеґю привезла прогресивний на той час засіб щеплення віспи (варіоляцію), ось чому персона англійської діячки вивчається і у медичному аспекті. Леді Монтеґю спілкувалась із широким дипломатичним, мистецьким та ін. колом, фактично будучи ядром нового неформального салону. Лірика поетеси різноаспектна: любовна, філософська; листи у віршах – epistles (звертання до друзів – наприклад, уже згаданого А. Поупа); наслідування (imitated) – як-от Горація: ці тексти можна ідентифікувати і як авторські, пера леді Монтеґю, і як переспіви чи переклади (або протопереклади). Жанри: сонет, балада, елегія, ода тощо. Тексти позначені алегоричністю, але водночас і щирістю почуттів, емблематичним називанням чеснот, до яких апелює лірична героїня.

У пропонованому вірші наявна не лише алегорична данина духу тодішньої літератури (Місяць як божество, гаї, Ендиміон, кохання тощо), а й біографічний факт: 1712 р. поетеса (яку батько хотів видати заміж за іншого) втекла з коханим, сером Едвардом Вортлі Монтеґю, і таємно обвінчалась.

2) **В. Вовк**: народилася 2 січня 1926 р. у м. Бориславі (тоді – на території Польщі, тепер – Львівська область) у гуцульсько-бойківській сім'ї. Віра Селянська була похресницею митрополита Андрея Шептицького, який листувався з її батьком, лікарем Остапом Михайлом Селянським (цей архів зберігся). Дитинство провела в Кутах, де відвідувала польськомовну народну школу (1935–1938 рр.). (Докладніше біографія письменниці: [5, с. 20–62]). Цікавий псевдонім «Вовк»: за словами самої письменниці, це справжнє прізвище її діда Григорія, греко-католицького священика, який свідомо назвався Селянським, щоб бути ближчим до народу.

У 1945 р. родині довелося емігрувати до Дрездена, де Віра Селянська навчалась у середній дівочій школі імені Клари Шуманн. Остап Селянський загинув 13 лютого 1945 р. у Дрездені під час бомбардування. Про це В. Вовк писала у своїх «Спогадах» і біографічному щоденнику «Бабине літо» (2016 р.), надавши трагічній події релігійно-пронизливого звучання. Далі було життя у Німеччині. У цей період спостерігається амбівалентність становища українок: Віру Селянську і її матір населення нацистської

країни не сприймало як расово повноцінних (показово, що професору, до якого емігрантки прийшли найматись як прислуга, не сподобалась їхня освіченість, обізнаність із європейською літературою та німецькою класичною філологією). Але завдяки сприянню греко-католицького духовенства майбутня письменниця, попри згоріле матуральне свідоцтво (про закінчення гімназії), змогла отримати вищу освіту в Тюбінгені – і на сьогодні В. Вовк відома в наукових колах як германіст, причому базові іноземні мови у неї саме німецька і польська. У Тюбінгенському університеті Fräulein Selanski студіювала германістику, музикологію, порівняльне літературознавство. Її дисертація була присвячена маріології, а саме легендам про Діву Марію. Стажувалась у Колумбійському (Нью-Йорк) і Мюнхенському університетах, стала доктором філософії, професором німецької літератури. У 26 років отримала право викладати. З 1957 р. була завідувачем кафедри германістики в Державному Університеті Ріо-де-Жанейро. За словами В. Вовк, її бразильські студенти спочатку не хотіли вивчати європейську культуру, вважаючи, що вона належить до застарілої (можливо, це вплив американського погляду на «Старий Світ»), але згодом зацікавилися нею, і дехто пізніше навіть прославився як письменник: Клебіо Гонсальвес Родріґс, Клявдіо Араґан, Сезар Августо Проенса, Лея Муніз Діз, Олімпія Лейте, Ізете Муссель Баррозо. Помітний факт, що Бразилія як дуже своєрідний край зумовила особливості творчого світогляду В. Вовк: з одного боку, це постійний рух європейки вперед (і часто всупереч), з іншого – абсорбування до кінця ще не вивченої, але цікавої, неординарної культури. Цьому сприяють і численні подорожі В. Вовк Європою, США, Латинською Америкою, Сходом. Вище згадувався орієнтальний контекст (у леді Монтеґю): у В. Вовк він описаний у поезіях, а також у її «Спогадах», іншій мемуарній літературі, романі «Паломник» (2013 р.). Сьогодні В. Вовк – авторка близько 70 оригінальних книг (поезія, проза, драматургія, спогади, епістолярій, публіцистика) і численних перекладних. Жанри лірики, презентованої як канонічними, так і неканонічними формами, надзвичайно різноманітні (замовляння, заклинання, медитація, сонет, сонетоїд, балада, елегія, епістола, гайку або «гай-кай» тощо; верлібр, довільний вірш – але ці явища в авторки складно ритмізовані). Поезія філософська (на перший план виступає релігійна), любовна, сатирична тощо, причому

тематика взаємопов'язана. Контексти творів В. Вовк – біблійний (зокрема явище народного християнства) і власне язичницький (український, бразильський, германський, античний, єгипетський тощо).

Тезаурусний аналіз. 1. **Леді Монтеґю:** на перший погляд стиль вірша досить простий, але полісемантичність окремих ключових лексем створює труднощі для перекладу: **Місяць** – це *the Lover's guardian* – «добрий геній» (тоді впливається античний контекст: римські генії), «опікун», «попечитель», «страж»; це ж світило – *the Muse's aid* – «допомога», «сприяння», «підтримка» (тобто натхнення, надихання, творчість). Проблему для перекладу створює архаїзм (але на час написання вірша леді Монтеґю повноправне літературне слово) *thy* – «твій». У ґендерному аспекті леді Монтеґю описує Місяць як жіноче божество: *fair queen... the charms of young Endymion drew* [1, р. 218], тоді як українською впливає відтворення у чоловічому роді (проте докладніший аналіз наведено нижче). Бінарна опозиція **верх/низ:** *height – silent grove* (гай). Лірична героїня перебуває внизу, Ендиміон – лежить. Прикметно, що жіночий персонаж прагне сховатись: *veil'd the mantle of concealing night* [1, р. 218]: *concealing* – «маскувати», «замовчувати», «приховувати», «ховати». Це і покров (таємниці), і плащ, і антична маска. *Veil* – «вуаль», «серпанок» (хмарина, яка затуляє Місяць?), «покрив», «пелена».

2. **В. Вовк:** тезаурус різноманітний: українські (зокрема, діалектні) лексеми, бразильські (португальські та тубільні), французькі, німецькі, латинські тощо, також архаїзми, неологізми. У збірці В. Вовк «Зоря провідна» (1955 р.) цікавий вірш «**Червоний місяць**»: «Тут ходить місяць догори рогами, / Як у моїм найкращім сні: / Червоний місяць Ґварані...» [3, с. 84]. *Ґварані* – це «індіанське плем'я» (В. Вовк) [3, с. 401]. Отже, це божество індіанців, яке героїня зустрічає в іншому просторі. Інший вірш цієї збірки – «**Бразильська ніч**», де фігурують екзотика і спека – атрибути південноамериканського світогляду та мистецтва, кольоративи червоні (спека – жар – кров – пристрасть): «Місяць – рожа розквітла / Тоне в пурпурному сьайві. // Ніч, мов Анітра шалена...» [3, с. 83] (Анітра – арабська дівчина з твору Г. Ібсена «Пер Ґюнт»: еротична танцівниця просить Пера як пророка дати їй душу, чого той не може зробити). «**Затемнення Місяця**» (збірка «Чорні акації», 1961 р.): явище відбувається під час музики = творчості, нагадує міф:

«Кричать арани: / Смеркає місяць... / Земля тяжіє... / Сховала місяць / Аж до затьмарення / В своїм волоссі...» [3, с. 150–151]: *арара* – це «велика різнобарвна папуга» [3, с. 404]. Тут цей птах постає божеством, тотемом, провідником незбагнених явищ для людей. Вірш «**Чічікастенанґо**» (та сама збірка): риторичне питання демонструє Ерос і Танатос: «Місяць і зорі стають у вінок / Кохання чи смерти?» [3, с. 137]. *Чічікастенанґо* – це «гірське містечко в Ґватемалі» [3, с. 403]. З огляду на обсяг статті пропонується неповна вибірка віршів В. Вовк.

Символічний і контекстуальний аналіз.

1. **Місяць:** цей символ можна розглядати і як загальнопоетичний штамп, і як складний для аналізу.

В античному розрізі це світило проаналізоване достатньо, варто зосередитися на ґендері. Латинською *Luna* – жіночого роду (і варіант «люна» вживався неокласиками, зокрема у перекладах І. Качуровським). Проте є і *Lunus* – чоловічого роду. Отже, це давня архетипова божественна пара – можливо, архетип *Syzygie* (аналогічно – в українській міфології [4, с. 305]). Грецьке *Selena* – жіночого роду, звідси богиня Селена. Прикметно, що, на відміну від Артеміді (Діани), Селена як нічна іпостась не була цнотливою [16, с. 210] – це трактування можна розглядати і як емоційність (а не виключно як Ерос узагалі): Місяць – Мудрість = творчість = містицизм, не *ratio*, а почуття (інтуїція). Ось чому у леді Монтеґю змальовано ніч. За романтизму міфологема Місяця/Діани/Селени використовувалася навіть у пригодницькій літературі: так, у романі А. Дюма «Графиня де Монсоро» (1846 р., «*La Dame de Monsoreau*», правильніший переклад – «Пані де Монсоро», тобто Прекрасна Дама) Діана (прототип – Франсуаза) не дарма має ім'я войовничої богині Місяця і цноти, а вночі являється пораненому Бюссі, осяяна місяцем, наче сплячому Ендиміону. Вдень Місяць – Артеміда (Діана), вночі – Селена [17, с. 295]. Архангел Гавриїл – янгол Місяця, «місячний посланець возвіщає про друге, внутрішнє народження людини» [17, с. 296] (в Євангелії це християнство як нова віра). У В. Вовк лексема «Місяць» чоловічого роду, але все одно це не знімає проблеми, оскільки складність символу вимагає ретельного ставлення до змісту тексту. Річ у тім, що за бразильськими віруваннями Місяць – це подвійне (двостатеве) божество, андрогін, що перебуває то у жіночій, то у чоловічій, іпостасі (ця риса наявна

і в інших міфологічних моделях). Так, за одним із міфів Місяць спочатку був надзвичайно блідою дівчиною Капей, яка жила в темряві лісів та мала безмежні магічні властивості, керуючи ладом [8, с. 31]; потім божество вознеслося на небо. Цікаво, що спочатку люди не здогадувалися про ці властивості дівчини (один із принципів магічного реалізму: буденність дива). Інша легенда, про латаття Вікторію Регію, оповідає, що світлошкіра злотокося індіанка Найу (зовнішні риси смертної і солярні, і лунарні водночас, божественні) закохалась у Місяць, коли той був у чоловічій подобі, але не могла дістатися світила, і пристрасно молила його про прихильність. У розпачі втопившись, вона перетворилася на бліду лілею, що розпускається вночі у відповідь на місячне сяйво [8, с. 142–145]. А. Кофман розглядає Місяць у латиноамериканській літературі як суто жіночий образ, а також як протест ібероамериканських письменників проти європейського романтизму (тобто переосмислення образу-символу). Місячні культи були давніші, ніж солярні [6, с. 175], і ця архаїчність пояснює синтез еротичного (жіночого) і танатологічного в інтерпретації Місяця. У Халдеї та Вавилоні Місяць розглядався як старший, ніж Сонце: Сонце було нащадком Місяця, а саме це світило – остигле Сонце [17, с. 294]; леді Монтеґю у заключному рядку вірша згадує не тільки велич, а й холодність недоступного божества (*all thy greatness and thy coldness too* [1, р. 218]: холод – і у прямому, і у переносному розумінні). Вірш В. Вовк «**Затемнення Місяця**» відсилає до відбитих у міфах катаклізмів. У проаналізованих поезіях леді Монтеґю і В. Вовк Місяць постає у ролі повні, а не півмісяця.

2. **Ніч**: у давньогрецькій та римській міфології (на останню спиралася леді Монтеґю) – це складний образ, оскільки Нікта (Нікс) народилась із Хаосу, породила Танатоса (смерть), Гіпноса (сон) та ін. Перебуває у Тартарі [17, с. 346]. Ніч і Місяць мають іпостась і богині Гекати. З Хаосу (несвідомого) народжується творчість. Господь створив світ із хаосу. У В. Вовк ніч і явна, й імпліцитна – вірш «Орфей» (збірка «Елегії», 1956 р.): вечір [3, с. 111] = Тартар – темрява – ніч – творчість.

Бразильський і взагалі латиноамериканський контекст. Слід зазначити, що в іберійській культурі ніч постає як реальність. Це стосується як романського сприйняття (іспанського та португальського), так і змішаного (афро- чи індіано-бразильського), отже, є підстава стверджувати

про спільність принципів. В. Вовк у творчості обіграє міфи. Зокрема, архетипові бразильські міфи та легенди про ніч, якої спочатку не було; дочка Великого Змія відділила день від ночі, люди з непослуху випустили з горіха ніч, яка спричинила метаморфози у світі [8, с. 34]. Ніч – це творіння; у латиноамериканській культурі це й Ерос/Танатос. Як пояснює А. Кофман, ця культура позначена європейським впливом (щодо інфернальності ночі), але водночас переосмислює «традиційну дихотомію» [6, с. 168], уночі відбувається наближення до сакрального, тоді як день – це «статика», ніч – справжнє існування, а день – маскарад тощо [6, с. 169]. Ніч – це відкриття внутрішнього зору, диво, поезія; Ніч = жінка [6, с. 171]. Ніч сексуальна, оголена, чорна, профетична (це жриця), але водночас і танатологічна. Позірні, фізичні ознаки межують із містичними, імпліцитними, відбувається перетікання. Варто згадати й інший аспект ночі. У різних культурах, зокрема іберійській, впливає **чорно-білий дуалізм** цього символу: темрява – і білий Місяць, білі зірки: у леді Монтеґю лірична героїня блукає у «твоєму блідому промінні», *“By thy pale beams”* [1, р. 218] (проте в іберійській культурі Місяць і зелений, у В. Вовк – червоний: це й українське, і бразильське бачення; в українському фольклорі червоний Місяць «нагадував людям закривавлену голову» [4, с. 306], звідси вірування про Каїна та Авеля на поверхні цього світила). У вірші «**Аріядна**» (збірка «Жіночі маски», 1994 р.) – «жовтий серп місяця» [3, с. 277]. Дуалістична символіка ночі тут опосередкована: Аріядна стверджує: «енгармонійні душі / не записані в зорях / як моя діядема» [3, с. 278]: покинуту Тезеєм героїню покохав Діоніс і помістив її вінець між сузір'їв (Північна Корона). Або вірш «**Ноктюрн**» (збірка «Чорні акації») виразно демонструє архаїчну сутність ночі, причому творчість сусідує тут із вампіризмом (явищем, широко відомим і в європейській, і в латиноамериканській культурі), демонізується, Місяць постає коханцем і вампіро, але у Південній Америці такий демонізм природний: «О ночі, п'явки на ранах! / Гектична [мабуть, «гекатична», від імені Гекати. – О.С.] плямо неба, / Місяцю сходиш великий / Ссати море й лягати на груди / Камінно» [3, с. 141]. Інший вірш, «**Ніч**», ототожнює покров = мудрість: «Я радо несучу під білим крилом / свої скарби таємні: / Камінні квіти невилитих сліз. / (Як прибіг регочеться в грудях)» [3, с. 140]. *Біле крило* – це, можливо, місячне чи зоряне сяйво. Чорний

копір тут не називається, але мається на увазі. Атрибут ночі у цьому тексті – сузір'я П'ятьох Ран – тобто Південний Хрест [1, с. 404]. Ніч – це дуалізм душі. Так само у виразно нічному вірші леді Монтеґю. Її ніч скоріше антична – можливо, це етер і домислені несвідомим картини у темному небі [10, с. 37]. Анімуса ліричної героїні (як і у поезії В. Вовк) на фізичному рівні не видно, він буквально і в аспекті несвідомого схований п'ятою.

3. Сон, видіння (візія), галюцинація, оніризм. Поезія як сон наяву, акт творіння тут помітні завдяки виразній імпліцитній символіці, це вірші «з подвійним дном». Виразніше оніризм у леді Монтеґю і В. Вовк постає у зіставленні з поезіями авторів попередніх генерацій. Наприклад, у ліриці поета, воїна і дипломата сера Філіпа Сідні (Philip Sidney, 1551–1586 pp.), цикл сонетів «Астрофіл і Стелла» (у вітчизняній науці досліджували М. Стріха, С. Трош (Сластьон), В. Шереметьєва, українською поезії перекладали М. Стріха, О. Смольницька) це виразно наявне. Так, у 39-му сонеті ліричний герой звертається до сну як божества (“Come Sleep! O Sleep, the certain knot of peace, / The baiting place of wit, the balm of woe...” [11, с. 1]), причому в античному ключі це може бути і Морфей, і Гіпно́с: «О Сну, прилинь! / Це узи миру – Сон, / Утішний дім, для ран бальзаму благо, / Убогих наділя, лама полон, / Між вишиною й низом рівновага. // Ця тарча – щонайкраща з оборон, / Хай Одчай стріли послали виснаги; / У міжусобних війнах перепон / Я дань сплачу, якщо й твоя повага. // Глуха до слів, до дня сліпа світлиця, / Хай ложе прийме стомлену главу, / Трояндова вінчає плетениця: // Чи ласку я отримаю нову? / Явись мені у милості твердині, / О Стеллин лик, відчутніший, ніж нині» [11, с. 1–2]. Сон – це транс, творчість, узагалі сакральне, Ерос. Як і у леді Монтеґю та В. Вовк – натяк на Анімуса, у Ф. Сідні тут Аніма (Стелла) виразно не змальована, а лише названа. Виявлені деталі демонструють, що у поезії Сідні та леді Монтеґю простежується певна ланка до романтизму. Звичайно, це ще навіть не предромантизм і не проторомантизм, але міфічна основа несвідомого створює одну з передумов розвитку нового типу мислення. У британській поезії ці мотиви розвинулись вже наприкінці XVIII ст. (наприклад, лірика Е. Юнга, присвячена сну). Онірична основа українського романтизму, безперечно, також відіграє велику роль (у творчості В. Вовк оніризм розглянуто Ю. Григорчук – згадана монографія [5, с. 203–

212]). Показово, що леді Монтеґю не вважала себе (як і В. Вовк) засновницею нового стилю, школи чи типу мислення, але оригінальний підхід обох поетес демонструє інакше. Також оніризм у леді Монтеґю і В. Вовк безпосередньо пов'язаний із творчим екстазом (іспанською “marge” [15, с. 215]), а також розкутістю натхнення, близькою до камлання, магичною основою – дуенде. У В. Вовк це карнавалізація, містерія, узагалі синкретичне дійство. У леді Монтеґю лірична героїня причетна до нічної містерії.

Висновки і пропозиції. Здійснений аналіз підтверджує, що, незважаючи на різну хронологію та відмінності традицій, обидві письменниці мають багато спільного: базову освіту, витончений мистецький смак, знання інших культур завдяки власному досвіду тощо. Леді Монтеґю і В. Вовк – це і власне творчі особистості, і дипломатки, культуртрегери (провідниці власної культури в іншому, на той час «екзотичному», просторі, та провідниці іншої культури у своєму просторі), і вчені, і поліглоти (європейські мови, зокрема мертві, як латинська, що для жінок тоді було рідкістю, а також східні мови – у леді Монтеґю; європейські, зокрема мертві – латинська і самотужки вивчена давньогрецька – у В. Вовк, відкриті нею лексеми тубільних племен Бразилії тощо). У проаналізованих текстах наявна міфопоетична основа, причому помітні бінарні опозиції: *верх/низ* (Місяць – Земля; у центрі – постать екстатичної ліричної героїні, яка часто благає нічне світило); *білий/чорний* (Місяць – темрява; хоча у поезіях В. Вовк з огляду на латиноамериканський контекст ці кольори неоднозначні); міфологема хаосу (ніч, темрява), самотність у просторі, прагнення сховатися (гай у леді Монтеґю, що може бути і священним гаєм, як за античної доби, й аналогом печери або гроту з античних міфів; у В. Вовк це і гай узагалі, й екзотичний гай). Місяць постає божественним провідником. Наведені вірші медитативні і рефлексійні. Лірична героїня – це європейська жінка, інтелектуалка, часто – в іншому середовищі. Перебуваючи на горизонталі (земля, профанний світ, у який укорінена людина), героїня прагне досягти вертикалі (небо, Місяць). Під час читання віршів леді Монтеґю і В. Вовк впадає у вічі візуальність. Героїня може уявлятися в екстатичній молитовній позі – звівши руки у височінь. Дослідження має перспективу продовження з огляду на недостатньо вивчену багатоманітну діяльність леді Монтеґю, її неперекладені твори, а також постійно створювані

В. Вовк нові тексти й розширення культурної діяльності української письменниці.

Додаток 1. Lady Mary Wortley Montagu. "A Hymn to the Moon" (1758). Thou silver deity of secret night, / Direct my footsteps through the woodland shade; / Thou conscious witness of unknown delight, / The Lover's guardian, and the Muse's aid! // By thy pale beams I solitary rove, / To thee my tender grief confide; / Serenely sweet you gild the silent grove, / My friend, my goddess, and my guide. // E'en thee, fair queen, from thy amazing height, / The charms of young Endymion drew; / Veil'd with the mantle of concealing night; / With all thy greatness and thy coldness too [1, p. 218].

Додаток 2. Леді Мері Вортлі Монтеґю. Славень Місяцю (поетичний переклад Ольги Смольницької). О божество таємних чар нічних, / Скеруй мій крок у покрив лісовий; / Свідомий свідку невідомих втіх, / Наперсник Муз, Кохання вартовий! // Тобі печаль повідавши свою, / Сама блукаю в променях блідих, / Безхмарний мир в осяянім гаю, / Ти провідник і друг доріг моїх. // О королево, у височині, / Ендиміона чар твій полонив; / Вуаллю риси сховані нічні / У величі та холоді богів [7, с. 1–2].

Список використаної літератури:

1. Астаф'єв О. Образ і знак: Українська емігрантська поезія у структурно-семіотичній перспективі: [монографія] / Олександр Астаф'єв. – К.: Наукова думка, 2000. – 268 с.
2. Астаф'єв О. Поети «Нью-Йоркської групи» / Олександр Астаф'єв. – Ніжинський державний педагогічний інститут ім. М. Гоголя, 1995. – 30 с. (Література української діаспори. – Вип. 6).
3. Вовк В. Поезії / Віра Вовк. – К.: Родовід, 2000. – 422 с.
4. Войтович В.М. Українська міфологія / В.М. Войтович. – Вид. 4-те. – К.: Либідь, 2015. – 664 с.
5. Григорчук Ю.М. Проза Віри Вовк: виміри сакрального / Ю.М. Григорчук. – Брустурів: Дискурсус, 2016. – 364 с.
6. Кофман А.Ф. Латиноамериканський художественний образ мира / А.Ф. Кофман. – М.: Наследие, 1997. – 320 с.
7. Леді Мері Вортлі Монтеґю. Славень Місяцю / Леді Мері Вортлі Монтеґю (Lady Mary Wortley Montagu, 1689–1762) / з англ. пер. О. Смольницька. – 2017. – 2 с. (з неопублікованого архіву Ольги Смольницької).
8. Мифы, сказки, легенды Бразилии / пер. с португ. – М.: Худ. лит.-ра, 1987. – 328 с.
9. Новикова М.О. Лірика Марії І Стюарт: гендерний та релігійний аспекти / М.О. Новикова, С.Е. Трош // Академія Наук Вищої школи України. – Наукові записки. – Т. IX. – К., 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://anvsu.org.ua/index.files/naukovi%20vidannya.files/NZ_16_zmist.htm.
10. Салтыкова Е. Звездное небо. Свет и тьма / Е. Салтыкова // Ночь: закономерности, ритуалы, искусство. Вып. 3 / [ред.-сост. Е.В. Дуков]. – М. – СПб.: Нестор-История, 2011. – С. 37.
11. Сідні Ф. Сонет 39 – Sonnet XXXIX (три версії перекладу) [білінгва] / Із циклу сонетів «Астрофіл і Стелла» («Астрофель і Стелла», "Astrophel and Stella") / Сер Філіп Сідні (Philip Sidney, 1551–1586) / з англ. пер. О. Смольницька. – 2017. – 3 с. (з неопублікованого архіву Ольги Смольницької).
12. Смольницька О.О. Символ східної жінки-лідера у поетичній збірці Віри Вовк «Жіночі маски» (крескультурний аспект) / О.О. Смольницька // Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Філологія». – 2016. – Вип. 15. – С. 54–65.
13. Стріха М. Про одну репліку пізньої римської поезії в Англії та в Криму в XVII столітті / Максим Стріха, Сабріє Трош // Слово і час. – 2016. – № 10. – С. 85–92.
14. Стріха М. Специфіка гендерних мотивів у творчості Філіпа Сідні та Бахадир Ґерай Хана I (Резмі): історико-біографічний та компаративний аспекти / Максим Стріха, Сабріє Трош // Слово і час. – 2016. – № 2. – С. 73–79.
15. Трофимова В. Дуэнде – «черный» дух культури фламенко / В. Трофимова // Ночь: закономерности, ритуалы, искусство. Вып. 3 / [ред.-сост. Е.В. Дуков]. – М. – СПб.: Нестор-История, 2011. – С. 215.
16. Холл Дж. Словарь сюжетов и символов в искусстве / Джеймс Холл / James Hall. Dictionary of subjects and symbols in art. – М.: КРОН-ПРЕСС, 1999. – 656 с.
17. Энциклопедия. Символы, знаки, эмблемы / авт.-сост. В. Андреева и др. – М.: Астрель; АСТ, 2004. – 556 с.
18. Karabowicz T. Idiomatyczny dyskurs prawdy w tomiku wierszy poetki Wiry Wowk Kobiece maski / Tadeusz Karabowicz // Вовк В. Жіночі маски – Wira Wowk. Kobiece maski / Віра Вовк; [пер. з укр. мови Т. Карабович]. – Люблін, 2014. – С. 139–144.
19. Lady Mary Wortley Montagu. Alternative Title: Mary Wortley Pierrepont / Encyclopaedia Britannica [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.britannica.com/biography/Lady-Mary-Wortley-Montagu>.
20. Symonds E.M. Lady Mary Wortley Montagu and her times / Emily Morse Symonds. – London – New York: G. P. Putnam's, 1907. – 627 p.

Джерело ілюстративного матеріалу:

1. Montagu W. M.A Hymn to the Moon / Lady Mary Wortley Montagu // The Works of the Right Honourable Lady Mary Wortley Montagu,

Including her correspondence, poems, and essays. Published by permission from her genuine papers. – In five volumes. – Vol. V. – London : Printed for Richard Phillips, 1803. – P. 218.

Смольницкая О. А. Лунарная символика в стихотворении «A Hymn to the Moon» леди Мэри Уортли Монтегю и избранных стихотворениях Веры Вовк: компаративный анализ в переводоведческом аспекте

В статье предпринята попытка компаративного анализа общих лунарных мотивов у известных активной жизненной позицией писательниц и культуртрегеров – британского автора леди Мэри Уортли Монтегю и современной украинской писательницы в Бразилии Веры Вовк. Материалом анализа служит оригинал стихотворения Монтегю, предлагается тезаурусный аспект поэзии английской и украинской женщин-авторов.

Ключевые слова: перевод, символика, литература, миф, лунарный, Луна, ночь, ониризм, британский, бразильский, латиноамериканский.

Smolnytska O. The lunar symbolic in the poem by Lady Mary Wortley Montagu “A Hymn to the Moon” and the selected poems by Vira Vovk: comparative analysis in the aspect of translation studies

The article deals with studying the comparative analysis of the similar lunar motifs in the works by famous because of their active principles feminine writers and Kulturtragers that are the British author Lady Mary Wortley Montagu and modern Ukrainian writer in Brazil Vira Vovk. The material of the analysis is the original of the poem by Montagu, the thesaurus aspect of the poetry of the mentioned English and Ukrainian feminine authors is given.

Key words: translation, symbolic, literature, myth, lunar, Moon, night, oneirismus, British, Brazilian, Latin American.